

Nybygg 1891 - modernisert 1914

Status 1991

LANGGATA 9 – AASLANDHUSET

KULTURHISTORISK KUNNSKAPSGRUNNLAG

Langgata 9 er et kulturminne i Sandnes sentrum. Bygningen har fått juridisk vern på kommuneplannivå som en viktig historisk bygning i byens mest sentrale kulturmiljø. Kulturmiljøet inngår i Riksantikvarens NB! -område. Dette innebærer at det er knyttet nasjonale verneinteresser til kulturmiljøet berører Langgata 9. Det er et mål at bygningen tilbakeføres til opprinnelig utseende.

LANGGATA 9 – AASLANDHUSET

KULTURHISTORISK KUNNSKAPSGRUNNLAG

HANS AASLAND

Firmaets forretningsgård.

Firmaets opprinnelse kan føres tilbake til året 1850, da Ole Nielsen – Aalgaards Uldvarefabrikkers grunnlegger – nedsatte sig som farver i Sandnes.

Med sjelden dyktighet ledet han sin forretning frem til å bli stedets og distriktets største farveri, og utvidet i 1869 bedriften til å omfatte leiespinning – det første leiespinneri i Norge. Våren 1870 kjøpte han et vannfall på Aalgaard i Gjøstal, hvor han bygde fabrikk, og hvortil alle maskiner blev overført. Denne overflytning dannet grunnleggelsen av den senere så betydelige og landskjente bedrift Aalgaards Uldvarefabriker.

I 1881 blev farveriet i Sandnes forpaktet av Ole Nielsens svigersønn, Hans Aasland, som 2 år efter overtok farveriet med eiendommer. Forbindelsen med Aalgaard blev opprettholdt ved at der blev mottatt råvarer og utlevert det ferdige produkt.

I 1891 blev ny forretningsgård opført, og andre varebrancher, som manufaktur, kolonial og mel optatt.

Efterat Hans Aasland i 1901 avgikk ved døden blev farveriet samt kolonial- og melforretningen nedlagt.

Forretningslokalene blev i 1914 betydelig utbedret og modernisert, likesom det blev opprettet en egen konfeksjonsavdeling og anskaffet maskiner for fjærrensning.

Nyttår 1917 blev forretningen overdratt til Hans Aaslands svigersønn, Kristoffer S. Westlye, født i Time 1884, og Hans Aaslands sønn Olav Aasland, født 1887 i Sandnes.

Link til
Kulturminneregisteret:

<http://tiny.cc/75klnz>

Finner dere feil og mangler,
vennligst registrer disse
under fanen «Info».

Bygård, Aaslandgarden, Langgata 9.

Gnr 111

Bnr 420

Gate Langgata 9

Beskrivelse Hjørnegård fra 1891. Forretningsgård i sveitserstil-

Utdypende beskrivelse Firmaet til Hans Aasland, kan føres tilbake til Ole Nielsen (1827-1915), Aalgaards Uldvarfabrikkers grunnlegger og en pioner innen norsk ullindustrihistorie. I 1850 slo han seg ned som farger i Sandnes. Først i et lite skur som han leide, men i 1853 kjøpte han eiendommen til tidligere farger Veladis Søiland på østsida av Langgata. Med utvidelser ble det en rel. Stor eiendom, i dag Langgata 9 og 11. Hovedhuset til O. N. lå mot Langgata i nr. 11 (revet 1964).

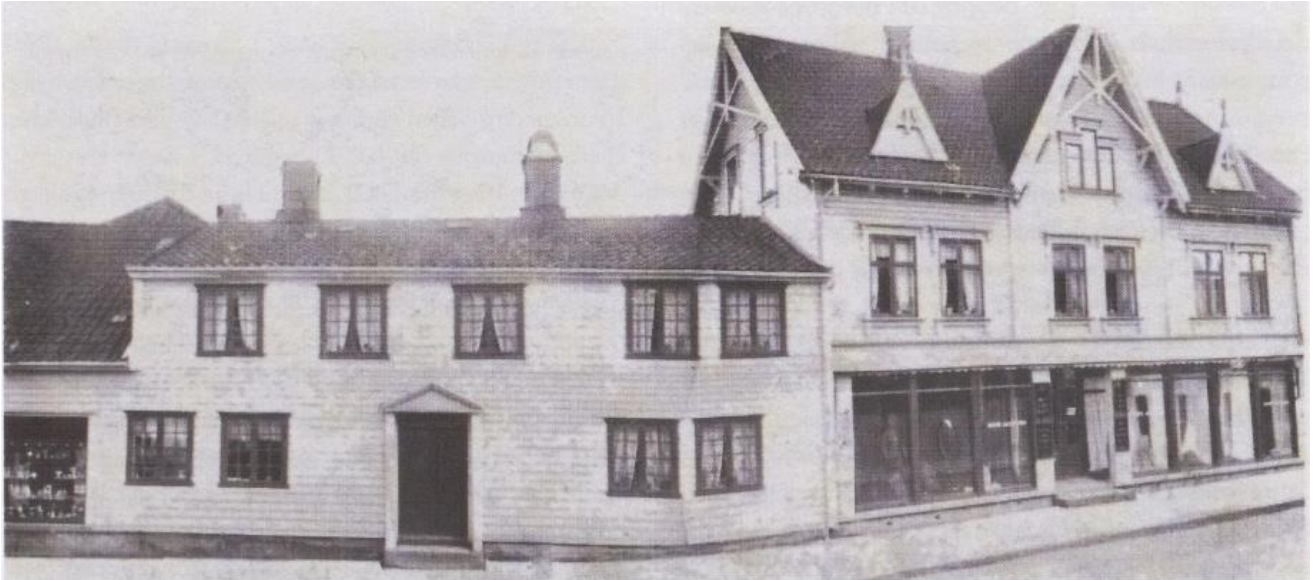
Ole Nielsen arbeidet opp bedriften i Langgata til å bli en av de største og mest ansatte fargeforretningene i Sandnes og Stavanger. Virksomheten var basert på lokale råvarer, at bøndene kom med sine ullvarer for å få dem farget. Etter en studietur til Sverige i 1869 inkluderte han spinning i tilbudet. Erfaringen fra spinneriforsøket i Sandnes brakte ham til å kjøpe en foss på Ålgård og i 1870 startet et mekanisk spinneri basert på vannkraft – utgangspunktet for utviklingen av ullindustrien på Ålgård og Figgjo. Samtidig som han bygde opp industristedet på Ålgård fortsatte han virksomhetene i Sandnes og utvidet med veveri i 1876. Hovedkontoret var på Sandnes til 1881. Først i 1878 flyttet Ole Nilsen selv til Ålgård.

Hans Aasland (1855–1901), O. Nielsens svigersønn, overtok virksomheter og eiendommer i Sandnes i 1883. Forretningens forbindelser til Ålgård ble opprettholdt slik at han mottok råvarer til spinning og veving og mottok ferdige produkter for salg. Da Han Aasland døde i 1901 ble fargeriet nedlagt. Enken Hanna Aasland fortsatte å ta imot leiarbeid for Ålgård og være fabrikkens kommisær i Sandnes..

Hans Aasland bygde i 1891 ny forretninggård, og utvidet med nye vareslag. Den ble i 1914 betydelig utbedret og modernisert, bl.a. med egen konfeksjonsavdeling. Eldre foto viser et stort trehus i sveitserstil på 2-1/2 etasje med spisse arker og butikkvinduer mot Langgata. Hust skal være tegnet av Grude. Husets hovedform med arker er bevart, men eksteriøret er endret i modernistisk formspråk – med rabitzpusset fasade, store vinduer og platetekst gesims. Butikkvinduene er modernisert. Siden hovedformen er bevart, er det likevel mulig å lese huset som del av handelsbyen rundt 1900. Huset har som hjørnegård en viktig beliggenhet i gatebildet. Det er forteller om den tidlige handelsbyen Sandnes. Tilknyttingen til Ole Nielsen forsterker det historiske innholdet og sammenhengen mellom handelen og

industrien. I dag er dette det eneste bevarte huset på eiendommen med tradisjoner til industri pioneren Ole Nielsen. Kunnskapsverdier og opplevelsesverdier er høye

VerneVerdi	Verneverdig
MiljøVerdi	M
KultMiljøID	1001
KultMiljøNavn	Kvartalsbyens sentrum
NB-Register	Ja

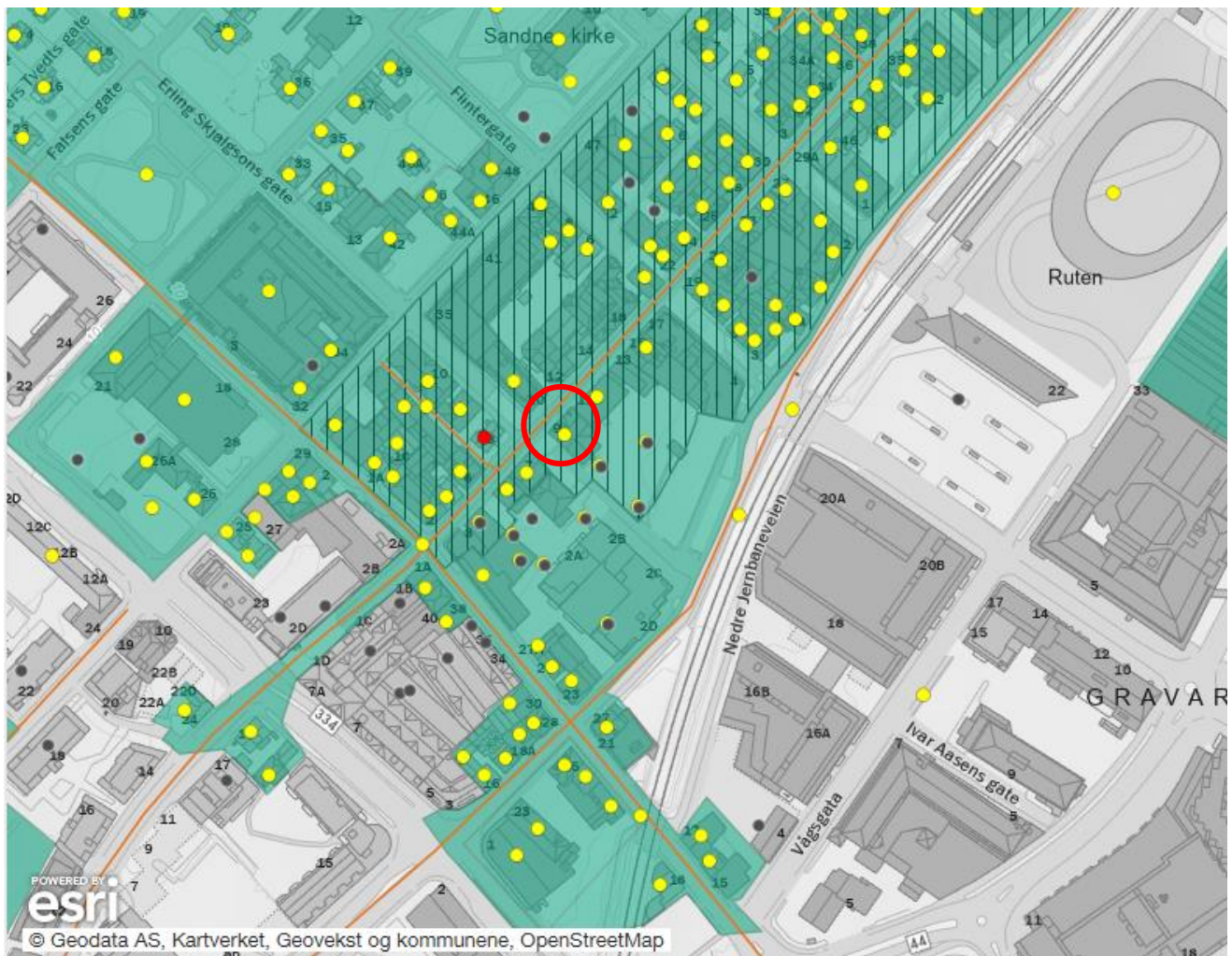
LANGGATA 11 TIL VENSTRE OG 9 TIL HØYRE I BEGYNNELSEN AV 1920-ÅRENE. FARGERIET LÅ PÅ BAKSIDEN AV NR. 11. FORGÅRDEN BLE REVET I 1964 ETTER EN BRANN NOEN ÅR FØR. (FOTO FRA "FRA NORGES NÆRINGSVEIER")

Det var fra en vandrende svensk fargersvenn Ole Nielsen fikk høre at i Sverige var det vanlig at fargeriene også tok imot ull til spinning. For å undersøke om han kunne utvide virksomheten slik, dro han i 1869 til Sverige for å studere mekanisk spinning og veving. Han kom tilbake med brukte maskiner, en svensk spinnerimester og startet det første norske leiespinneriet (eller bondespinneriet) etter svensk mønster. Bøndene leverte ull og fikk garn tilbake. Trolig var Ole Nielsen den første i Norge som satt leiespinning i system.

Forsøket var vellykket, tross tungvint produksjon. Med en arbeidsstokk på fem mann greide de ikke å ta unna for etterspørselen. Maskinene ble i hovedsak drevet av håndkraft og hestevandring (BL 2020:37). Rundt 1869 skal Oalsbekken også ha drevet et vannhjul beregnet på ullvaremaskinene til Nielsen (OJ 2005:111), men kraftpotensialet i Oalsbekken kunne ikke bære større satsing på mekanisk ullspinning.

Ole Nielsen skal ha tatt med både spinnemaskiner og hus fra forsøket sitt i Sandnes til Ålborg i 1870 da han startet opp de. Men den øvrige virksomheten på Sandnes fortsatte og ble etter hvert utvidet med veveri. Fargeriet med nedlagt i 1901.

UTSNITT FRA KULTURMINNEREGISTERETS KART, APRIL 2024; RØD RING VISER LANGGATA 9.
 RIKSANTIKVARENS NB!-OMRÅDER ER SKRAVERT. [KULTURMINNER I SANDNES KOMMUNE \(ARCCGIS.COM\)](https://arccgis.com)

Om kulturmiljøet

Kulturmiljø: Kvartalsbyens sentrum

Relatert til 1 001
 KulturID

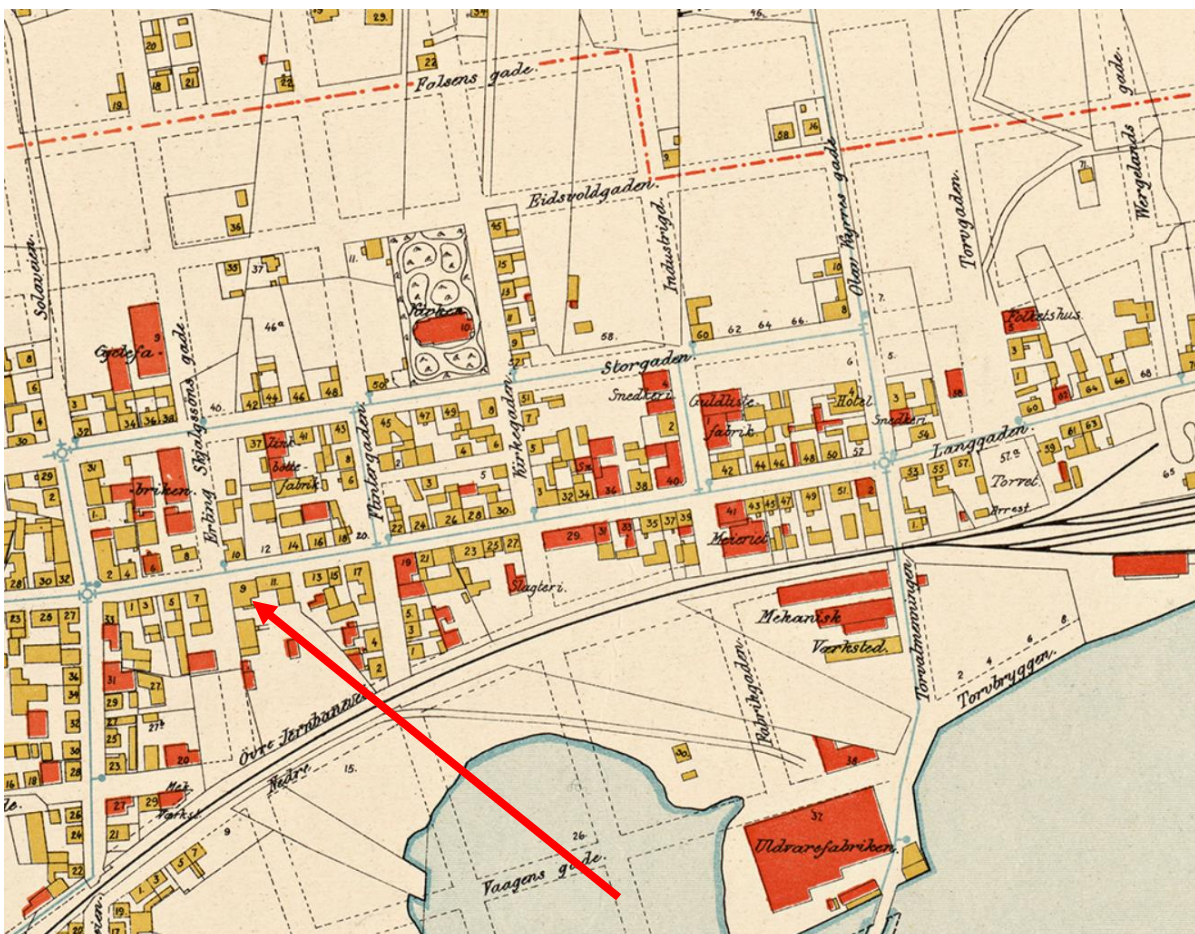
Kulturminnenavn Kvartalsbyens sentrum

Kommentar Sandnes ble ladested i 1860 og representerer en typisk norsk by bygd etter datidens byplanidealer, rutenettplanen. Langgata er ryggraden. Byutviklingen skjøt fart etter at Krossen ble knutepunkt og handelssenter rundt 1870. Tregårdene fra sveitserstilperioden definerer byens hovedkarakter. Senere perioder gir tidsdybde til bygningsmiljøet. Kvartalene karakteriseres av hus bygd for bolig og erverv i tett samspill, og gir et variert bilde av handel og industri som byens viktigste næringsveier.

17 MAI 1913 – PIL VISER LANGGATA 9 - SETT FRA KROSSEN. (DIGITALT MUSEUM)

KRUM – SANDNES 1912 – PIL PEKER PÅ LANGGATA 9

PLANKART FOR JERNBANEANLEGGET FRA 1870 MED OALSBEKKEN TEGNET INN, OLE NIELSENS KVARTAL VISES MED RØD RING.

OLE NIELSEN DISPONERTE ETTER HVERT EN STOR TOMT SOM GIKK NED TIL FJÆRA. EN FORUTSETNING FOR STEDSVALGET VAR OALSBEKKEN SOM RANT GJENNOM EIENDOMMEN. DEN GAV RIKELIG TILGANG PÅ VANN TIL Å DRIFTE ET FARGERI, BÅDE RENT VANN OG AVLØPSVANN PÅ VEI MOT FJORDEN. FOR Å UTNYTTE VANNET BLE DET MURT KUMMER. RUNDT 1869 SKAL OALSBEKKEN OGSÅ HA DREVET ET VANNHJUL BEREGNET PÅ ULLVAREMASKINENE TIL NIELSEN (OJ 2005:111), MEN KRAFTPOTENSIALET I OALSBEKKEN KUNNE IKKE BÆRE STØRRE SATSING PÅ MEKANISK ULLSPINNING.

LANGGATA 11 VAR BARNDOMSHJEMMET TIL ASLAUG AASLAND. HUN VAR DATTER TIL HANS AASLAND.

Aaslaug Aasland var en norsk jurist, fengselsdirektør, politiker og kvinnesaksforkjemper fra Sandnes. Hun var i 1948 den første kvinnen som ledet et norsk departement og i 1953 den første kvinnen som fungerte som statsminister i Norge. [Wikipedia](#)

Fødselsdato: 11. august 1890, [Sandnes](#)

Døde: 30. august 1962, [Oslo](#)

Utdanning: [Universitetet i Oslo](#)

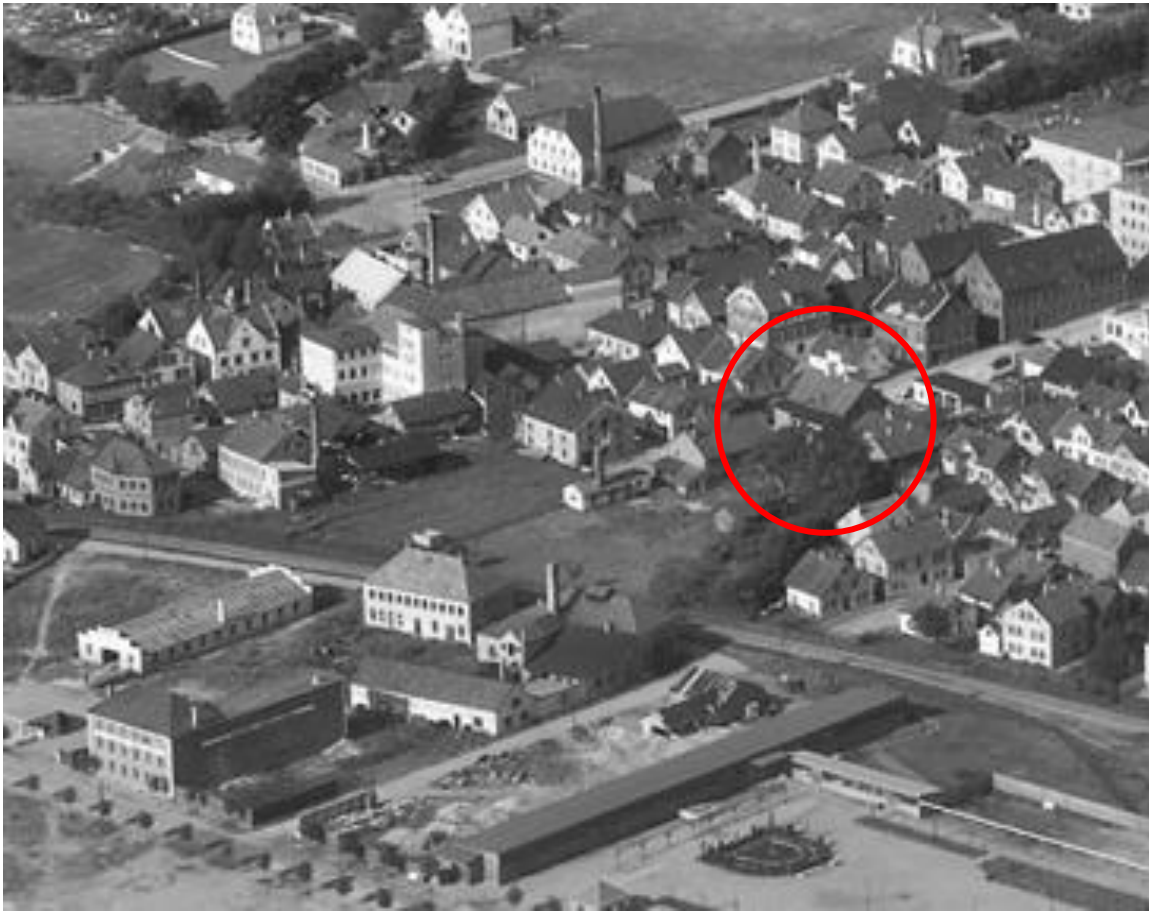

LANGGATA 9 | GATEBILDE 2020

LANGGATA 9 GATEBILDE CA 1915

WIDERØE 1936 – RØD RING VISER EIENDOMMEN LANGGATA 9

WIDERØE 1957 – RØD RING VISER EIENDOMMEN LANGGATA 9. DET LILLE HUSET I HAGEN SKAL HA VÆRT KNYTTET TIL FARGERIVIRKSOMHETEN TIL OLE NIELSEN. DET, OG RESTER AV EN LØE, ER REVET ETTER 2020.

FARGEBRUK I SANDNES

FARGEBRUK kort historisk oversikt.

Valg av utvendige farger har gjennom tidene vært preget av tilgjengelige råmaterialer og tekniske muligheter. På 1800-tallet ble pastellfarger utvunnet av kalk og jordfarger, mens senere ble syntetiske farger utviklet. I 1800-tallet ble pastellfarger utvunnet av kalk og jordfarger, mens senere ble syntetiske farger utviklet. I 1800-tallet ble pastellfarger utvunnet av kalk og jordfarger, mens senere ble syntetiske farger utviklet.

A. Langgata 6. "Nippelhuset" Årsm 1914. Bygget ca. 1847. B. Langgata 10. Årsm 1914. Bygget ca. 1898. C. Langgata 10. Årsm 1914. Bygget ca. 1905. D. Langgata 50. Årsm 1912. Bygget 1912.

Etter midten av 1800-tallet ble pastellfarger utvunnet av kalk og jordfarger, mens senere ble syntetiske farger utviklet. I 1800-tallet ble pastellfarger utvunnet av kalk og jordfarger, mens senere ble syntetiske farger utviklet.

E. Langgata 9. Årsm 1914. Bygget 1912. F. Langgata 11. Årsm 1899. Bygget ca. 1898. G. Langgata 11. Årsm 1899. Bygget 1919. H. Langgata 11. Årsm 1910. Bygget 1910.

I. Langgata 7. Årsm 1914. Bygget ca. 1896. J. Langgata 1. Årsm 1900. Bygget ca. 1885.

FARGEBRUK i Sandnes sentrum.

Bygningene i sentrum av Sandnes er utvunnet av kalk og jordfarger, mens senere ble syntetiske farger utviklet. I 1800-tallet ble pastellfarger utvunnet av kalk og jordfarger, mens senere ble syntetiske farger utviklet.

Sandnes kommune teknisk etat - byplanseksjonen april 1995.

TRADISJONELLE FARGER SOM HAR VÆRT MYE BRUKT I SANDNES.

Kilder

Erichsen, Egil Werner 1947. [Aalgaards Uldvarefabrikker : A/S De Forenede Ullvarefabrikker D.F.U. : 1870-1945 \(nb.no\)](#)

Grude, M.A. 1910. [Sandnæs' historie 1860-1910.](#)

Jansen, Odd, 2005. «Oalsbekken – en kilde til aktivitet og velstand». [Sjå Jæren : årbok for Jærmuseet. 2005.\(nb.no\)](#)

Lapin, Ernst og Berge, Egil, 2020 [Langgata i Sandnes : hus, handel og håndverk i byens hovedgate gjennom 150 år](#)

Larsen, Aksel. Red. 1935. [Sandnes 1860-1935 75-års jubileumsutstilling 1935. 21.juli-4.august \(nb.no\)](#)

Sven Nilssen, 1895. [Aalgaards Uldvarefabrikker 1870-1895 : et festskrift \(nb.no\)](#)

Sven Nilssen, 1914. [Historien om en norsk fabrikk.](#)

Tønnessen, Joh. N. 1953. [Ole Nielsen \(Aalgaard\) og hans slekt \(nb.no\)](#)

Ålgård rotary, 2009. [Ålgårds historie 1870-2007 \(nb.no\)](#)

<https://kart.1881.no>. Historiske kart. <https://kart.1881.no/?r=F3632033>

Interkommunalt arkiv Rogaland IKS (IKA Rogaland), Widerøesamlingen. [Kontakt oss I IKA Rogaland](#)